

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی
بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز
با استفاده از مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن

استاد راهنما:

پروفسور مرتضی کوکبی

استاد مشاور:

پروفسور زاهد بیگدلی

نگارنده:

زیبده پاکباز

بهمن ماه ۱۳۹۲

چکیده:

نام خانوادگی: پاکباز	نام: زبیده	شماره دانشجویی: ۹۰۳۵۲۰۱
عنوان پایان‌نامه: بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز با استفاده از مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن		
استاد/ اساتید راهنما: دکتر مرتضی کوکبی		
استاد/ اساتید مشاور: دکتر زاهد بیگدلی		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: علم اطلاعات و دانش‌شناسی	گرایش: کتابخانه‌های دانشگاهی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: علوم تربیتی و روان‌شناسی	گروه: علم اطلاعات و دانش‌شناسی
تاریخ فارغ‌التحصیلی:		تعداد صفحه:
کلیدواژه‌ها: اضطراب کتابخانه‌ای، کتابخانه دانشگاهی، اضطراب تحصیلی		
<p>چکیده: هدف از انجام این پژوهش بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز با استفاده از مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای چندبعدی ون کمپن بوده که به روش پیمایشی، و توصیفی-تحلیلی انجام شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز هستند. با تعیین تعداد کل دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۴۴۲۲ نفر) و با استفاده از جدول کرجسی-مورگان، تعداد تقریبی نمونه ۳۵۴ نفر تعیین شد. از میان ۳۵۴ پرسشنامه‌ی پخش شده در بین نمونه آماری، ۲۸۷ پرسشنامه برگردانده (نرخ پاسخ ۸۱/۰۷ درصد) و کار تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر اساس تعداد مذکور انجام و برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف استاندارد) و برای تعیین معنی‌داری تفاوت‌ها از آمار استنباطی (آزمون تی و تحلیل واریانس) استفاده شد. یافته‌های توصیفی منتج از پژوهش نشان داد که میزان اضطراب کتابخانه‌ای برابر با ۱۵۱/۶۹ و در سطح متوسط می‌باشد. در این پژوهش به نقش متغیرهای اعم از: جنسیت، سن، دانشکده محل تحصیل، مقطع تحصیلی، تعداد دفعات استفاده از کتابخانه، مدت زمان استفاده از کتابخانه، استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه‌های دیگر، استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت انجام پژوهش، تکالیف درسی و مطالعه بر میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان پرداخته و مشخص شد که از میان این عوامل، مقطع تحصیلی و تعداد دفعات استفاده از کتابخانه از جمله متغیرهای هستند که روی "میزان اضطراب کتابخانه‌ای" دانشجویان تأثیر دارند.</p>		

فصل اول: مقدمه و کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه	۲
۲-۱. بیان مسئله	۴
۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش	۵
۴-۱. هدف پژوهش	۶
۵-۱. پرسش‌های پژوهش	۷
۶-۱. تعاریف عملیاتی	۹

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهش

۱-۲. مقدمه	۱۱
۲-۲. بخش اول: مبانی نظری	۱۱
۱-۲-۲. کتابخانه‌ی دانشگاهی	۱۱
۲-۲-۲. اضطراب	۱۳
۱-۲-۲-۲. اضطراب اجتماعی	۱۵
۲-۲-۲-۲. اضطراب تحصیلی	۱۸
۳-۲-۲-۲. اضطراب کتابخانه‌ای	۱۹
۱-۳-۲-۲-۲. ملن و نظریه اضطراب کتابخانه‌ای	۱۹
۲-۳-۲-۲-۲. نظریه اضطراب در فرآیند جستجوی اطلاعات	۲۱
۳-۲. بخش دوم: پیشینه پژوهش	۲۳
۱-۳-۲. پیشینه پژوهش در خارج	۲۴
۲-۳-۲. پیشینه پژوهش در ایران	۴۶
۳-۳-۲. جمع‌بندی پیشینه‌ها	۴۹

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

۱-۳	مقدمه	۵۲
۲-۳	روش پژوهش	۵۲
۳-۳	جامعه‌ی پژوهش	۵۲
۴-۳	ابزار و روش گردآوری داده‌ها	۵۵
۵-۳	ابزار و شیوه‌ی تجزیه و تحلیل داده‌ها	۵۶
۶-۳	محدویت پژوهش	۵۷

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۱-۴	مقدمه	۵۹
۲-۴	ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه‌ی مورد مطالعه	۵۹
۳-۴	یافته‌های توصیفی	۶۵
۴-۴	آمار استنباطی مربوط به یافته‌های پژوهش	۶۶
۱-۴-۴	نتایج آزمون تی تک گروهی	۶۷
۲-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ جنسیت	۶۸
۳-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ مقطع تحصیلی	۷۲
۴-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب استفاده یا عدم استفاده آنان از کتابخانه جهت مطالعه، پژوهش و انجام تکالیف درسی	۷۸
۵-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از منظر استفاده یا عدم استفاده آنها از کتابخانه‌های دیگر	۸۴
۶-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ سن	۸۶
۷-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب تعداد دفعات استفاده آنها از کتابخانه	۸۹
۸-۴-۴	بررسی معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب مدت زمان استفاده آنها از کتابخانه	۹۳

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

فهرست مطالب

شماره صفحه

عنوان

۹۷	۱-۵. مقدمه
۹۷	۲-۵. پاسخ به پرسش‌های پژوهش
۱۱۳	۳-۵. نتیجه‌گیری
۱۱۵	۴-۵. پیشنهادهای پژوهش
۱۱۶	۵-۵. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده
۱۱۷	فهرست منابع
۱۲۶	پیوست

جدول ۱-۳. جامعه‌ی پژوهش به تفکیک جنسیت، دانشکده و مقطع تحصیلی.....	۵۳
جدول ۲-۳. تعداد پرسشنامه‌های عودت داده شده.....	۵۵
جدول ۱-۴. توزیع فراوانی و درصد فراوانی جنسیت افراد شرکت‌کننده در پژوهش.....	۵۹
جدول ۲-۴. توزیع فراوانی و درصد فراوانی مقطع تحصیلی افراد شرکت‌کننده در پژوهش.....	۶۰
جدول ۳-۴. توزیع فراوانی و درصد فراوانی شرکت‌کنندگان در پژوهش به تفکیک دانشکده.....	۶۱
جدول ۴-۴. فراوانی و درصد فراوانی افراد شرکت‌کننده بر اساس سن.....	۶۲
جدول ۵-۴. فراوانی و درصد فراوانی شرکت‌کنندگان بر اساس میزان استفاده از کتابخانه.....	۶۳
جدول ۶-۴. فراوانی و درصد فراوانی شرکت‌کنندگان بر اساس مدت زمان استفاده از کتابخانه.....	۶۳
جدول ۷-۴. فراوانی و درصد فراوانی شرکت‌کنندگان در پژوهش بر اساس استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه برای مطالعه، پژوهش و انجام تکالیف درسی.....	۶۴
جدول ۸-۴. فراوانی و درصد فراوانی استفاده شرکت‌کنندگان در پژوهش از دیگر کتابخانه‌ها.....	۶۴
جدول ۹-۴. میانگین، انحراف معیار، کم‌ترین و بیش‌ترین نمره‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میزان اضطراب کتابخانه‌ای.....	۶۵
جدول ۱۰-۴. میانگین، انحراف معیار، کم‌ترین و بیش‌ترین نمره‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی در میزان اضطراب کتابخانه‌ای و خرده مقیاس‌های آن.....	۶۶
جدول ۱۱-۴. نتایج آزمون t تک گروهی برای مقایسه میانگین‌های به‌دست آمده از نمره‌های میزان اضطراب کتابخانه‌ای و خرده مقیاس‌های آن در دانشجویان تحصیلات تکمیلی با توجه به میانگین فرضی.....	۶۷
جدول ۱۲-۴. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ جنسیت.....	۶۸
جدول ۱۳-۴. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس دسترسی به منابع از لحاظ جنسیت.....	۶۹
جدول ۱۴-۴. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس دسترسی به خدمات از لحاظ جنسیت.....	۶۹

جدول ۴-۱۵. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس فرایند جستجوی اطلاعات از لحاظ جنسیت.....	۷۰
جدول ۴-۱۶. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس تجهیزات مکانیکی از لحاظ جنسیت.....	۷۰
جدول ۴-۱۷. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس استفاده از کتابخانه از لحاظ جنسیت.....	۷۱
جدول ۴-۱۸. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس سواد کتابخانه‌ای از لحاظ جنسیت.....	۷۱
جدول ۴-۱۹. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس کارکنان کتابخانه از لحاظ جنسیت.....	۷۲
جدول ۴-۲۰. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در خرده مقیاس ساختمان کتابخانه از لحاظ جنسیت.....	۷۲
جدول ۴-۲۱. نتایج آزمون t مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۳
جدول ۴-۲۲. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس دسترسی به منابع بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۳
جدول ۴-۲۳. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس دسترسی به خدمات بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۴
جدول ۴-۲۴. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس فرایند جستجوی اطلاعات بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۴
جدول ۴-۲۵. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس تجهیزات مکانیکی بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۵
جدول ۴-۲۶. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس استفاده از کتابخانه بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۶

جدول ۴-۲۷. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس سواد کتابخانه‌ای بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۶
جدول ۴-۲۸. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس کارکنان کتابخانه بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۷
جدول ۴-۲۹. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس ساختمان کتابخانه بر حسب مقاطع تحصیلی مختلف.....	۷۷
جدول ۴-۳۰. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت مطالعه.....	۷۸
جدول ۴-۳۱. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در هر یک از خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت مطالعه.....	۷۹
جدول ۴-۳۲. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت انجام پژوهش.....	۸۰
جدول ۴-۳۳. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت انجام پژوهش.....	۸۱
جدول ۴-۳۴. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان از لحاظ استفاده یا عدم استفاده آنها از کتابخانه جهت انجام تکالیف درسی.....	۸۲
جدول ۴-۳۵. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان در هر یک از خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت انجام تکالیف درسی.....	۸۳
جدول ۴-۳۶. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویانی که از کتابخانه‌های دیگری استفاده می‌کنند یا نمی‌کنند.....	۸۴
جدول ۴-۳۷. نتایج آزمون t مستقل مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویانی که از کتابخانه‌های دیگری استفاده می‌کنند نسبت به کسانی که استفاده نمی‌کنند در خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای.....	۸۵
جدول ۴-۳۸. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب سن شرکت‌کنندگان در پژوهش.....	۸۶

جدول ۴-۳۹. نتایج تحلیل واریانس مربوط به مقایسه‌ی اضطراب دسترسی به منابع در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۶	
جدول ۴-۴۰. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب دسترسی به خدمات در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۶.....	
جدول ۴-۴۱. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب فرآیند جستجوی اطلاعات در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۷.....	
جدول ۴-۴۲. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب تجهیزات مکانیکی در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۷.....	
جدول ۴-۴۳. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب استفاده از کتابخانه در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۷.....	
جدول ۴-۴۴. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب سواد کتابخانه‌ای در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۸.....	
جدول ۴-۴۵. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب مربوط به کارکنان کتابخانه در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۸.....	
جدول ۴-۴۶. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب مربوط به ساختمان کتابخانه در دانشجویان بر حسب سنین مختلف ۸۸.....	
جدول ۴-۴۷. نتایج تحلیل واریانس مربوط به معنی‌داری تفاوت اضطراب کتابخانه‌ای و خرده مقیاس‌های آن در دانشجویان بر حسب دانشکده‌های مختلف ۸۹.....	
جدول ۴-۴۸. نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مربوط به مقایسه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب تعداد دفعات استفاده آنها از کتابخانه ۹۰.....	
جدول ۴-۴۹. نتایج آزمون توکی مربوط به مقایسه‌ی تأثیر تعداد دفعات استفاده دانشجویان از کتابخانه بر میزان اضطراب کتابخانه‌ای آنها ۹۰.....	
جدول ۴-۵۰. نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب کتابخانه دانشجویان در هر یک از خرده مقیاس‌ها با تعداد دفعات مراجعه آنها به کتابخانه ۹۱.....	

جدول ۴-۵۱	نتایج آزمون توکی مربوط به مقایسه‌ی تاثیر تعداد دفعات مراجعه دانشجویان به کتابخانه بر میزان اضطراب کتابخانه‌ای آنها در خرده مقیاس دسترسی به خدمات	۹۲
جدول ۴-۵۲	نتایج آزمون توکی مربوط به مقایسه‌ی تأثیر تعداد دفعات مراجعه دانشجویان به کتابخانه بر میزان اضطراب کتابخانه‌ای آنها در خرده مقیاس فرایند جستجوی اطلاعات	۹۲
جدول ۴-۵۳	نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مربوط به مقایسه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان بر حسب مدت زمان استفاده از کتابخانه	۹۴
جدول ۴-۵۴	نتایج تحلیل واریانس (آنوا) مربوط به مقایسه‌ی میزان اضطراب دانشجویان در هر یک از خرده مقیاس‌های اضطراب کتابخانه‌ای بر حسب مدت زمان استفاده از کتابخانه	۹۴
جدول ۵-۱	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب کتابخانه‌ای	۹۷
جدول ۵-۲	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس دسترسی به منابع	۹۸
جدول ۵-۳	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس دسترسی به خدمات	۹۹
جدول ۵-۴	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس فرایند جستجوی اطلاعات	۱۰۰
جدول ۵-۵	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس تجهیزات مکانیکی	۱۰۱
جدول ۵-۶	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس استفاده از کتابخانه	۱۰۲
جدول ۵-۷	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس سواد کتابخانه‌ای	۱۰۳
جدول ۵-۸	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس کارکنان کتابخانه	۱۰۴
جدول ۵-۹	تعیین سطح میانگین به دست آمده برای میزان اضطراب مربوط به خرده مقیاس ساختمان کتابخانه	۱۰۶

فصل اول:

مقدمه و کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

نقش اساسی و جایگاه ویژه‌ی کتابخانه در دانشگاه‌ها، امروزه این نهاد علمی و فرهنگی را به عنوان سنگ بنای اصلی آموزش و تحقیق و توسعه مطرح کرده است و از طرفی استفاده بهینه از کتابخانه‌های دانشگاهی عامل تعیین کننده‌ای است که می‌تواند بر کیفیت آموزش و پژوهش در دانشگاه‌ها اثرگذار باشد. استفاده دانشجویان از کتابخانه‌های دانشگاهی در صورتی کارآمدی لازم را خواهد داشت که علاوه بر برخورداری کتابخانه از شرایط و امکانات مناسب آرامش و امنیت ذهنی و روانی دانشجویان در استفاده از کتابخانه نیز در بیشترین حد ممکن تأمین شده باشد. امروزه روش‌ها و فرایندهای دستیابی به اطلاعات در کتابخانه‌های تنوع و پیچیدگی فراوانی یافته و دلایل گوناگونی مانند آشنایی ناکامل دانشجویان با شیوه‌ها و ابزارهای جدید فناوری اطلاعات، طرز تلقی فردی دانشجویان و عدم اطلاع از کمک‌های کتابداران در دستیابی به اطلاعات، می‌تواند استفاده از کتابخانه را به تجربه‌ای ناخوشایند و توأم با اضطراب تبدیل نماید.

ابزارهای بازیابی اطلاعات و تحولات حاصل از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در عین تسهیل فرایند دستیابی به اطلاعات دشواری و پیچیدگی‌های جدیدی در زمینه استفاده از کتابخانه‌ها ایجاد کرده است که این امر می‌تواند اثرات روان‌شناختی پیچیده‌ای بر استفاده دانشجویان از کتابخانه داشته باشد و باعث ایجاد زمینه‌های بروز اضطراب کتابخانه‌ای در بین کاربران کتابخانه شود. از این‌رو لازم است که در کنار تمامی تلاش‌هایی که از سوی کتابخانه‌ها جهت دسترسی کاربران به اطلاعات و منابع اطلاعاتی صورت می‌گیرد، به موانع عاطفی و روان‌شناختی استفاده از کتابخانه نیز توجه شود.

اضطراب کتابخانه پدیده‌ای است که مورد توجه برخی از پژوهشگران قرار گرفته است. طراحی مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای از سوی باستیک، زمینه‌ساز انجام پژوهش‌های متعددی در این حوزه گردید. اما در زمان طراحی این مقیاس در سال ۱۹۹۲ دسترسی به منابع و خدمات کتابخانه‌ای هنوز تا حد زیادی محدود به حضور فیزیکی در کتابخانه بود (ون کمپن^۱، ۲۰۰۳). تحولاتی که در سال‌های آغازین قرن ۲۱ و در نتیجه‌ی ورود فناوری اطلاعات به کتابخانه‌های سراسر دنیا ایجاد گردید، نحوه‌ی تعامل و استفاده‌ی کاربران از کتابخانه‌ها را تغییر داده است. امروزه، کاربران کتابخانه‌ها با مفاهیم جدیدی مانند کتابخانه‌های دیجیتالی، فهرست‌های پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی و غیره مواجه هستند و برای دسترسی به اطلاعات، خود را نیازمند حضور فیزیکی در محیط کتابخانه نمی‌دانند (کورمن^۲، ۲۰۰۲).

به دلیل تحولاتی که استفاده از فناوری‌های جدید در محیط کتابخانه‌ها به وجود آورده است، بسیاری از ابزارها و مقیاس‌های مورد استفاده در علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز نیازمند تغییر و همگام شدن با محیط کتابخانه‌های امروزی هستند. این نیاز به تغییر در مقیاس اضطراب کتابخانه‌ای نیز از سوی شخص باستیک^۳ مورد تأیید قرار گرفته و بر این اساس وی در طراحی برخی مقیاس‌های جدید مشارکت داشته است. از آن جمله، می‌توان به مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای طراحی شده از سوی ون کمپن و باستیک در سال ۲۰۰۳ اشاره کرد (عرفان‌منش و دیده‌گاه، ۱۳۹۰)، که مقیاس مورد استفاده در این پژوهش می‌باشد.

---

^۱. Van Kampen
^۲. Kehrman
^۳. Bostick

۲-۱. بیان مسئله

کتابخانه‌ی دانشگاهی برای برخی از دانشجویان محیط امنی برای تحقیق و مطالعه به شمار می‌آید، اما برای برخی دیگر زمینه‌های اضطراب را ایجاد می‌کند، به طوری که می‌تواند در استفاده‌ی موفقیت‌آمیز آن‌ها از کتابخانه تأثیری سوء بگذارد. این اضطراب اولیه در استفاده از کتابخانه، می‌تواند منشاء ایجاد اضطراب بیشتری برای دانشجویان باشد و به استفاده‌ای غیرمفید از کتابخانه منجر شود (ملن، ۱۹۸۶). اضطراب کتابخانه‌ای زمانی به وجود می‌آید که یک دانشجو برای انجام یک کار تحقیقی به کتابخانه مراجعه کند و متوجه شود که توانایی کافی برای استفاده از کتابخانه را ندارد. از آن‌جا که معمولاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی بیشتر از دانشجویان مقطع کارشناسی درگیر مطالعه، تحقیق و استفاده از کتابخانه هستند، لذا اضطراب کتابخانه‌ای در این گروه از مراجعین می‌تواند موضوعیت بیشتر و مهم‌تری داشته باشد.

با توجه به نقشی که کتابخانه‌های دانشگاهی در امر پژوهش و پشتیبانی از آموزش دارند و تأثیر منفی که اضطراب کتابخانه‌ای می‌تواند روی این وظیفه مهم کتابخانه‌ها بگذارد، تعریف، شناسایی، سنجش میزان اضطراب کتابخانه‌ای و ایجاد محیطی مناسب برای کاهش این نوع اضطراب از مسائل مهم است، که توجه به آن‌ها برای پیشبرد و موفقیت کتابخانه لازم است. بنابراین، برای ارائه بهتر خدمات کتابخانه‌ای که نیازهای همه مراجعان را برآورده سازد، لازم است که سرچشمه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای شناخته شود و از اقداماتی که اثر آن را به کم‌ترین حد می‌رسانند آگاهی به عمل آید. از این رو، در پژوهش حاضر میزان اضطراب کتابخانه‌ای در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران اهواز مورد بررسی قرار گرفته است.

۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجایی که تقریباً تمامی دانشجویان، به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی، برای انجام تکالیف درسی، طرح‌های دانشگاهی و پایان‌نامه‌های تحصیلی خود، نیازمند استفاده مکرر از کتابخانه هستند و با توجه به این که اضطراب کتابخانه‌ای می‌تواند به عنوان عاملی روان‌شناختی، در استفاده مناسب دانشجویان از کتابخانه‌ها تأثیری نامطلوب داشته باشد؛ و همچنین اهمیت استفاده بهینه از کتابخانه‌ها در پیشبرد امر آموزش و پژوهش در دانشگاه‌ها، بررسی عواملی مانند اضطراب کتابخانه‌ای به عنوان یک ضرورت مطرح می‌شود. لازم است سرچشمه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای را درک، افراد در معرض اضطراب را شناسایی و از اقداماتی که اثرات آن را به کم‌ترین حد می‌رسانند آگاه کنیم.

یافته‌های این پژوهش با روشن کردن میزان شدت و ضعف اضطراب کتابخانه‌ای در ابعاد مختلف دسترسی به منابع، دسترسی به خدمات، فرایند جستجوی اطلاعات، تجهیزات مکانیکی، استفاده از کتابخانه، سواد کتابخانه‌ای، کارکنان و ساختمان کتابخانه زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های لازم در جهت ایجاد محیط امن آموزشی و پژوهشی در کتابخانه‌ها است، و کتابداران دانشگاه شهید چمران با آگاهی و شناخت کافی نسبت به پدیده‌ی اضطراب کتابخانه‌ای می‌توانند بیش از پیش دانشجویان را در امر استفاده از کتابخانه و غلبه بر این نوع اضطراب بازدارنده، یاری رسانند.

۴-۱. هدف پژوهش

این پژوهش بر آن است تا اضطراب کتابخانه‌ای را طی مطالعه‌ای بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران بر اساس مقیاس چندبعدی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن مورد بررسی قرار دهد، و در راستای این هدف، اهداف ویژه آن به شرح زیر می‌باشد:

۱. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر دسترسی به منابع.
۲. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر دسترسی به خدمات.
۳. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر فرایند جستجوی اطلاعات.
۴. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر تجهیزات مکانیکی.
۵. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر استفاده از کتابخانه.
۶. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر سواد کتابخانه‌ای.
۷. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر کارکنان.

۸. بررسی میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر ساختمان کتابخانه.

۹. بررسی معنی‌داری تفاوت بین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران در هر یک از معیارهای فرعی فوق و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آن‌ها: سن، جنسیت، رشته تحصیلی، دانشکده و مقطع تحصیلی، تعداد دفعات استفاده از کتابخانه، مدت زمان استفاده از کتابخانه، استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه‌های دیگر، استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه جهت انجام پژوهش، تکالیف درسی و مطالعه

۵-۱. پرسش‌های پژوهش

با استفاده از مقیاس ون کمپن:

۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران در چه حد می‌باشد؟

۱-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر دسترسی به منابع در چه حد می‌باشد؟

۱-۲. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر دسترسی به خدمات در چه حد می‌باشد؟

۱-۳. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر فرایند جستجوی اطلاعات در چه حد می‌باشد؟

۴-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر

تجهیزات مکانیکی در چه حد می‌باشد؟

۵-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر

استفاده از کتابخانه در چه حد می‌باشد؟

۶-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر

سواد کتابخانه‌ای در چه حد می‌باشد؟

۷-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر

کارکنان در چه حد می‌باشد؟

۸-۱. میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران از منظر

ساختمان کتابخانه در چه حد می‌باشد؟

۹-۱. آیا تفاوت معنی‌داری بین میزان اضطراب کتابخانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی

دانشگاه شهید چمران در هر یک از معیارهای فرعی فوق و ویژگیهای جمعیت‌شناختی آنها:

سن، جنسیت، رشته تحصیلی، دانشکده، مقطع تحصیلی و عوامل تاثیر گذار بر اضطراب

کتابخانه‌ای اعم از: مدت زمان استفاده از کتابخانه، استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه‌های

دیگر، تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه و استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه برای انجام

تکالیف درسی، پژوهش و مطالعه وجود دارد؟

۱-۶. تعاریف عملیاتی

اضطراب کتابخانه‌ای: در این پژوهش اضطراب کتابخانه‌ای احساس تنش، ترس یا موقعیت ناخوشایندی است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران در هنگام استفاده از منابع کتابخانه‌های دانشگاه مذکور تجربه می‌کنند. اضطراب کتابخانه‌ای جامعه‌ی پژوهش، میانگین نمراتی است که افراد در پاسخ به ۵۸ پرسش پرسشنامه‌ی اضطراب کتابخانه‌ای ون کمپن کسب می‌کنند.

دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شهید چمران: دانشجویان مقاطع تحصیلی

کارشناسی ارشد و دکتری مشغول به تحصیل در دانشگاه شهید چمران در سال ۹۲-۱۳۹۱.